

PRACE NAUKOWE

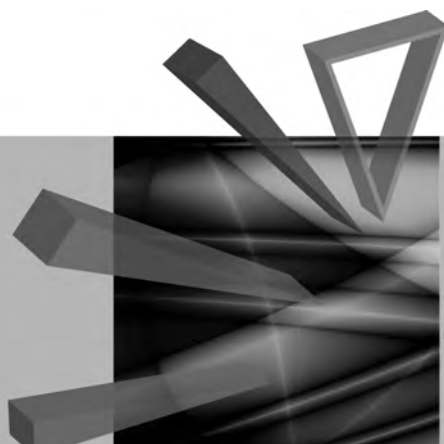
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

305

Ekonomia

Redaktorzy naukowi

Magdalena Rękas

Jerzy Sokołowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-382-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	13
Mieczysław Adamowicz, Paweł Janulewicz: Wykorzystanie analizy czynnikowej do oceny rozwoju społeczno-gospodarczego w skali lokalnej	15
Ewa Badzińska, Jakub Ryfa: Ekonomia wirtualnych światów – tendencje rozwoju	24
Tomasz Bernat: Egzogeniczne determinanty dominacji rynkowej na przykładzie Poczty Polskiej SA	37
Agnieszka Brelik, Marek Tomaszewski: Wybrane determinanty kształtujące współpracę innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych z jednostkami PAN i szkołami wyższymi na terenie Polski Północno-Zachodniej	50
Agnieszka Bretyn: Wybrane aspekty jakości życia młodych konsumentów w Polsce	62
Grzegorz Bywalec: Transformacja gospodarcza a regionalne zróżnicowanie ubóstwa w Indiach	73
Magdalena Cyrek: Determinanty zatrudnienia w usługach tradycyjnych i nowoczesnych – analiza regionalna	83
Sławomir Czech: Czy wokół państwa opiekuńczego toczy się jeszcze spór o wartości?	95
Sławomir Czetwertyński: Możliwości poznawcze prawa Metcalfe’a w określaniu wartości ekonomicznej sieci komunikacyjnych	108
Małgorzata Deszczka, Marek Wąsowicz: Polityka i strategia rozwoju Unii Europejskiej w koncepcji ekonomii zrównoważonego rozwoju	118
Karolina Dreła: Zatrudnienie nietypowe	129
Paweł Drobny: Ekonomia personalistyczna jako próba reorientacji ekonomii	142
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Koszty bankructwa państwa	154
Małgorzata Gasz: Unia bankowa – w poszukiwaniu nowego paradygmatu na europejskim rynku bankowym	163
Małgorzata Gawrycka, Anna Szymczak: Zmiana struktury dochodów w Polsce w relacji kapitał–praca z uwzględnieniem sektorów gospodarki narodowej	174
Anna Golejewska: Innowacje i sposoby ich pomiaru na poziomie regionalnym	184
Mariusz Grębowiec: Zachowania nabywcze konsumentów na rynku usług bankowych w świetle badań	195

Urszula Grzega: Oszczędności i zadłużenie polskich gospodarstw domowych.....	207
Jarosław Hermaszewski: Sytuacja finansowa gminy a wybory bezpośrednie w gminach. Wstęp do badań.....	218
Elżbieta Jantóń-Drozdowska, Maria Majewska: Wpływ globalizacji na wzrost poziomu specjalizacji w międzynarodowej wymianie handlowej..	228
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Możliwości oddziaływania na wzrost gospodarczy poprzez kontrolę poziomu ryzyka kredytowego w bankach przy wykorzystaniu systemów sztucznej inteligencji.....	240
Renata Jedlińska: Atrakcyjność inwestycyjna Polski – wybrane aspekty.....	252
Andrzej Jędruchniewicz: Inflacja jako cel polityki pieniężnej NBP.....	264
Michał Jurek: Wykorzystanie analizy duracji i wypukłości w zarządzaniu ryzykiem stopy procentowej.....	276
Sławomir Kalinowski: Znaczenie eksperymentu w metodologii nauk ekonomicznych.....	287
Teresa Kamińska: Struktura branżowa bezpośrednich inwestycji zagranicznych a kryzys finansowy.....	299
Renata Karkowska: Siła oddziaływania czynników makroekonomicznych i systemowych na wielkość globalnej płynności.....	311
Anna Kasprzak-Czelej: Determinanty wzrostu gospodarczego.....	323
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: Analiza wpływu polityki stóp procentowych EBC na stabilność sektorów bankowych w wybranych krajach strefy euro – wnioski z kryzysu.....	334
Iwona Kowalska: Rozwój badań z zakresu ekonomii edukacji w paradygmacie interdyscyplinarności nauki.....	348
Ryszard Kowalski: Dylematy interwencjonizmu w czasach kryzysu.....	358
Jakub Kraciuk: Kryzysy finansowe w świetle ekonomii behawioralnej.....	370
Hanna Kruk: Rozwój zrównoważony w Regionie Morza Bałtyckiego na przykładzie wybranych mierników w latach 2005-2010.....	380
Kazimierz W. Krupa, Irmina Jeleniewska-Korzela, Wojciech Krupa: Kapitał intelektualny jako akcelerator nowej ekonomii (tablice korelacyjne, pracownicy kluczowi).....	391
Anna Krzysztofek: Normy i standardy społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.....	401
Krzysztof Kubiak: Transakcje w procesie przepływu wiedzy w świetle nowej ekonomii instytucjonalnej.....	413
Paweł Kulpaka: Model konsumpcji permanentnej M. Friedmana a keynesowskie funkcje konsumpcji – empiryczna weryfikacja wybranych teorii na przykładzie Czech.....	423
Justyna Łukomska-Szarek, Marta Włóka: Rola kontroli zarządczej w procesie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego.....	434
Natalia Mańkowska: Konkurencyjność instytucjonalna – wybrane problemy metodologiczne.....	445

Joanna Mesjasz, Martyna Michalak: Percepcja zaangażowania przez adeptów zarządzania – szansą czy ograniczeniem dla współczesnych firm	457
Jerzy Mieszaniec: Innowacje nietechnologiczne w przedsiębiorstwach przemysłowych sektora wydobywczego	469
Aneta Mikula: Ubóstwo obszarów wiejskich w krajach Unii Europejskiej – demografia i rynek pracy	481
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Wartość publiczna a legitymizacja	492
Janusz Myszczyński: Wykorzystanie koncepcji <i>social savings</i> w określeniu wpływu sektora kolejowego na wzrost gospodarczy Niemiec w początkach XX w.	500
Aleksandra Nacewska-Twardowska: Zmiany w polityce handlowej Unii Europejskiej na początku XXI wieku	513
Anna Niewiadomska: Wydłużanie okresu aktywności zawodowej osób starszych w Polsce	524
Mariusz Nyk: Przeciętne wynagrodzenie a sytuacja na rynku pracy – przypadek województwa łódzkiego	536
Monika Pasternak-Malicka: Przesłanki ruchów migracyjnych Polaków z obszaru województwa podkarpackiego w kontekście kryzysu gospodarczego wywołanego kryzysem <i>subprime</i>	547
Jacek Pera: Budowa nowej architektury regulacyjnej w Europie jako element zarządzania ryzykiem niestabilności finansowej – rozwiązania pokryzysowe. Próba oceny i wnioski dla Polski	559
Renata Pęciak: Kryzysy w gospodarce w interpretacji Jeana-Baptiste’a Saya	573
Czesława Pilarska: Współczesny kryzys gospodarczy a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski	584
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjna nauka a źródła jej finansowania	601
Adriana Politaj: Pomoc publiczna na subsydiowanie zatrudnienia w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej	617
Marcin Ratajczak: Odpowiedzialny biznes w aspekcie osiągniętych korzyści ekonomicznych na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu	628
Magdalena Rękas: Dieta w krajach Unii Europejskiej i czynniki wpływające na jej poziom – przegląd wybranych badań	638
Włodzimierz Rudny: Rozwiązania zintegrowane w modelach biznesowych	653
Krzysztof Rutkiewicz: Pomoc publiczna na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjność przedsiębiorstw w polityce konkurencji Unii Europejskiej w latach 2004-2010	663
Katarzyna Skrzyszewska: Konkurencyjność krajów Regionu Morza Bałtyckiego w świetle międzynarodowych rankingów	675
Tadeusz Sporek: Ewolucja i perspektywy grupy BRICS w globalnej gospodarce	684

Aleksander Surdej: Inwestycje w szkolenia zawodowe w świetle teorii ekonomicznej.....	695
Piotr Szajner: Wpływ zmienności kursu walutowego na międzynarodową konkurencyjność polskiego sektora żywnościowego	706
Stanisław Ślusarczyk, Piotr Ślusarczyk, Radosław Ślusarczyk: Problem skuteczności i efektywności decyzji menedżerskich w firmie w zakresie formułowania i wdrażania strategii	716
Sylwia Talar, Joanna Kos-Łabędowicz: Polska gospodarka internetowa – stan i perspektywy	729
Monika Utzig: Aktywa finansowe gospodarstw domowych a koniunktura gospodarcza	744
Agnieszka Wałęga: Nierówności dochodowe w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej	754
Grzegorz Wałęga: Wpływ spowolnienia gospodarczego na zadłużenie gospodarstw domowych w Polsce	766
Grażyna Węgrzyn: Formy zatrudnienia pracowników w Unii Europejskiej – aktualne tendencje	778
Barbara Wieliczko: Krajowa pomoc publiczna w UE w okresie obecnego kryzysu.....	790
Artur Wilczyński: Znaczenie kosztów alternatywnych w rachunku ekonomicznym gospodarstw rolnych	802
Renata Wojciechowska: Wieloznaczności językowe współczesnej ekonomii	813
Jarosław Wojciechowski: Ewolucja koncepcji funkcjonowania rynku w społecznej nauce Kościoła Katolickiego.....	823
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Znaczenie lokalnych grup działania w budowaniu kapitału społecznego na obszarach wiejskich.....	834
Grażyna Wolska: Kodeksy etyczne jako instrument poprawnych relacji między podmiotem gospodarczym a konsumentem.....	844
Joanna Woźniak-Holecka, Mateusz Grajek, Karolina Sobczyk, Kamila Mazgaj-Krzak, Tomasz Holecki: Ekonomiczno-społeczne konsekwencje reklamy w segmencie leków OTC	853
Gabriela Wronowska: Oczekiwania pracodawców wobec absolwentów szkół wyższych w Polsce jako przykład bariery wejścia na rynek pracy... ..	861
Anna Wziętek-Kubiak, Marek Pęczkowski: Źródła i bariery ciągłości wdrażania innowacji przez polskie przedsiębiorstwa.....	872
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Instytucjonalna struktura rynku pracy w Polsce	884
Małgorzata Zielenkiewicz: Upodabnianie się krajów pod względem poziomu dobrobytu w procesie integracji europejskiej	895
Mariusz Zieliński: Demografia i aktywność zawodowa ludności a poziom bezrobocia w Unii Europejskiej.....	907
Jerzy Żyżyński: Gospodarka jako spójny system strumieni pieniądza a problem racjonalności pakietu fiskalnego.....	917

Summaries

Mieczysław Adamowicz, Paweł Janulewicz: The use of factor analysis for the assessment of socio-economic development on the local scale.....	23
Ewa Badzińska, Jakub Ryfa: The economy of virtual worlds – trend of development	36
Tomasz Bernat: Exogenous determinants of market dominance – Polish Post case	48
Agnieszka Brelik, Marek Tomaszewski: Selected determinants forming innovative partnership of traditional industrial companies with units of Polish Academy of Sciences and universities in north-western Poland.....	61
Agnieszka Bretyn: Selected aspects of quality of life of young consumers in Poland	72
Grzegorz Bywalec: Economic transformation and regional disparity of poverty in India.....	82
Magdalena Cyrek: Determinants of employment in traditional and modern services – regional analysis	94
Sławomir Czech: Is the welfare state’s dispute over values still alive?	107
Sławomir Czetwertyński: Cognitive possibilities of Metcalfe’s law in defining the economic value of communication networks	117
Małgorzata Deszczka, Marek Wąsowicz: Policy and development strategy in the European Union in the conception of economics of sustainable development	128
Karolina Dreła: Untypical employment.....	141
Paweł Drobny: Personalist economics as an attempt at economics reorientation	153
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Costs of sovereign default.....	162
Małgorzata Gasz: Bank Union – in search of a new paradigm on the European banking market.....	173
Małgorzata Gawrycka, Anna Szymczak: Change of income framework in capital-labour scheme in Poland, including the sector of national economy	183
Anna Golejewska: Innovations and the way of their measure at the regional level.....	194
Mariusz Grębowiec: Purchasing behavior of consumers on banking service market in the light of research	206
Urszula Grzega: Savings and debt of Polish households.....	217
Jarosław Hermaszewski: Financial situation of a commune vs. local elections. Introduction to the study	227
Elżbieta Jantón-Drozdowska, Maria Majewska: The impact of globalization on a higher specialization level in international exchange of goods ...	239
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Banks’ possibilities of influencing macroeconomic growth by the use of neural network systems in the credit risk control	250

Renata Jedlińska: Investment attractiveness of Poland – selected issues	263
Andrzej Jędruchniewicz: Inflation as a target of monetary policy of NBP ...	275
Michał Jurek: Use of duration and convexity analysis in interest rate risk management.....	286
Sławomir Kalinowski: The role of the controlled experiment in the methodology of economy	298
Teresa Kamińska: Economic activity structure of foreign direct investment and financial crisis	310
Renata Karkowska: The impact of macroeconomic and systemic factors on the global liquidity	322
Anna Kasprzak-Czelej: Determinants of economic growth	333
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: The analysis of influence of the ECB interest rates' policy on a stability of bank sectors in selected countries of the eurozone – conclusions from the crisis.....	347
Iwona Kowalska: Development of research in the field of economics of education within the paradigm of interdisciplinarity of science	357
Ryszard Kowalski: The dilemmas of interventionism in times of crisis	369
Jakub Kraciuk: Financial crises in the light of behavioural economics.....	379
Hanna Kruk: Sustainable development in the Baltic Sea Region based on chosen indices in years 2005-2010	390
Kazimierz W. Krupa, Irmína Jeleniewska-Korzela, Wojciech Krupa: Intellectual capital as an accelerator of the new economy (correlation tables, key employees)	400
Anna Krzysztofek: Norms and standards of social responsibility in enterprises	412
Krzysztof Kubiak: Transactions in the flow of knowledge in the light of new institutional economics	422
Paweł Kulpaka: M. Friedman's permanent consumption model and Keynesian consumption functions – empirical verification of selected theories on the example of Czech.....	433
Justyna Łukomska-Szarek, Marta Włóka: The role of management control in management process of local self-government units.....	444
Natalia Mańkowska: Institutional competitiveness – selected methodological issues	456
Joanna Mesjasz, Martyna Michalak: Understanding the engagement by management adepts – a chance or a limitation for contemporary business	468
Jerzy Mieszaniec: Non-technological innovations in the industrial enterprises of mining sector.....	480
Aneta Mięka: Poverty of rural areas in the European Union member states – demography and labor market	491
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Public value and legitimacy	499

Janusz Myszczyzyn: Use of social savings concept in defining the role of railway sector on the economic growth in Germany in the early twentieth century	512
Aleksandra Nacewska-Twardowska: Changes in trade policy of the European Union at the beginning of the twenty-first century	523
Anna Niewiadomska: Extending the period of professional activity of the elderly in Poland	535
Mariusz Nyk: Average salary and the situation on the labour market – case of Łódź Voivodeship	546
Monika Pasternak-Malicka: Reasons form migration of Poles from Subcarpathian Voivodeship in the context of the economic crisis caused by the subpreme crisis	558
Jacek Pera: Construction of a new regulatory architecture in Europe as an element of financial instability risk management – post-crisis solutions. Attempt of assessment and implications for Poland.....	572
Renata Pęciak: Crises in the economy in the interpretation of Jean-Baptiste Say	583
Czesława Pilarska: The contemporary economic crisis and foreign direct investment inflow into Poland	600
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovations in science and their financial sources	616
Adriana Politałaj: State aid for subsidizing of employment in Poland and in selected countries of the European Union	627
Marcin Ratajczak: Responsible business in the context of economic benefits gained on the example of agribusiness enterprises.....	637
Magdalena Rękas: Fertility rate in the European Union states and factors influencing the rate – review of selected surveys	652
Włodzimierz Rudny: Solution-based business models.....	662
Krzysztof Rutkiewicz: State aid for Research & Development & Innovation activities of enterprises in the European Union’s competition policy in the period 2004-2010.....	674
Katarzyna Skrzyszewska: Competitiveness of the Baltic Region countries in the context of international rankings	683
Tadeusz Sporek: Evolution and perspectives of BRICS group in the global economy.....	694
Aleksander Surdej: Investments in VET programmes: framework for an economic analysis	705
Piotr Szajner: The impact of exchange rated volatility on the competitiveness of Polish food sector on international markets	715
Stanisław Ślusarczyk, Piotr Ślusarczyk, Radosław Ślusarczyk: The problem of efficacy and effectiveness in the formulating and implementing of strategy decision making process	728

Sylwia Talar, Joanna Kos-Łabędowicz: Polish Internet economy – current state and future perspectives	743
Monika Utzig: Households' financial assets and economic prospect.....	753
Agnieszka Wałęga: Income inequality in the context of accession of Poland to the European Union	765
Grzegorz Wałęga: Impact of economic slowdown on households' debt in Poland	777
Grażyna Węgrzyn: Employment forms in the European Union – current trends.....	789
Barbara Wieliczko: State aid in the European Union in the period of the current crisis.....	801
Artur Wilczyński: The impact of opportunity costs on farms profitability.....	812
Renata Wojciechowska: Linguistic ambiguities of contemporary economics	822
Jarosław Wojciechowski: Evolution of free market concept in social teaching of the Catholic Church.....	833
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: The significance of local action groups in formation of social capital in rural areas	843
Grażyna Wolska: Ethical codes as a tool of correct relations between a firm and a consumer	852
Joanna Woźniak-Holecka, Mateusz Grajek, Karolina Sobczyk, Kamila Mazgaj-Krzak, Tomasz Holecki: Marketing of OTC medicines in Poland on the example of television advertising	860
Gabriela Wronowska: Expectations of employers towards graduates of universities in Poland as an example of barriers to enter the labor market	871
Anna Wziętek-Kubiak, Marek Pęczkowski: Sources and barriers of persistence of innovation of Polish manufacturing companies	883
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Institutional structure of the labor market in Poland	894
Małgorzata Zielenkiewicz: Convergence of the countries in terms of social welfare in the process of European integration	906
Mariusz Zieliński: Demography and economically active population vs. the level of unemployment in the European Union.....	916
Jerzy Żyżyński: Economy as a consistent system of money flows vs. the issue of fiscal pact rationality	931

Grażyna Węgrzyn

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

FORMY ZATRUDNIENIA PRACOWNIKÓW W UNII EUROPEJSKIEJ – AKTUALNE TENDENCJE

Streszczenie: Celem opracowania jest zidentyfikowanie zmian w formach zatrudnienia pracowników oraz próba oceny skutków tych zmian z punktu widzenia sytuacji na rynku pracy. W pierwszej części opracowania przedstawiono istotę zachodzących zmian w sferze zatrudnienia. W części drugiej scharakteryzowano pracujących w Unii Europejskiej według form zatrudnienia. Część trzecia to analiza empiryczna transformacji form zatrudnienia z uwzględnieniem zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy, zatrudnionych na czas określony i samozatrudnionych oraz ocena wpływu stosowania nietypowych form zatrudnienia na sytuację na rynku pracy.

Słowa kluczowe: rynek pracy, pracujący, samozatrudnienie.

1. Wstęp

Współczesne gospodarki borykają się z poważnymi problemami na rynku pracy, przejawiającymi się głównie wysokim poziomem bezrobocia. Bezrobocie oznacza niewykorzystany potencjał ludzki i bezpowrotnie stracony dochód. Jest źródłem napięć społecznych i strat ekonomicznych wywołanych beczynnością zasobów pracy. Rynek pracy na skutek procesów gospodarczych, technologicznych i demograficznych podlega nieustannym strukturalnym przeobrażeniom, jego instytucje ewoluują. Zmiany strukturalne mają charakter alokacyjny i adaptacyjny. Z jednej strony zasoby ludzkie przemieszczają się do tych dziedzin i branż gospodarki, które generują nowe miejsca pracy, a z drugiej następuje przystosowanie się do nowych warunków poprzez m.in. zmiany form zatrudnienia.

Współczesne gospodarki podlegają intensywnym przemianom w kierunku gospodarek usług. Zatrudnienie w sektorze usług systematycznie wzrasta, natomiast w sektorach zajmujących się wytwarzaniem dóbr (przemysł, rolnictwo) spada. Sektor usług tworzy coraz większy wkład do produktu krajowego brutto, mierzony udziałem w tworzeniu wartości dodanej brutto. Przechodzenie od społeczeństwa industrialnego do społeczeństwa usług wiąże się z transformacją tradycyjnych form zatrudnienia¹.

¹ M. Szyłko-Skoczny, *Problemy społeczne w sferze pracy*, [w:] *Polityka społeczna*, red. G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 217-219.

Celem opracowania jest zidentyfikowanie zmian w formach zatrudnienia pracowników oraz próba oceny skutków tych zmian z punktu widzenia sytuacji na rynku pracy. Zakres przestrzenny analizy obejmuje 27 państw Unii Europejskiej. Zakres czasowy ze względu na dostępność danych statystycznych dotyczy lat 2000-2011.

2. Zmiany w sferze zatrudnienia – aktualne tendencje

Zmiany dokonujące się we współczesnych gospodarkach – związane z przechodzeniem do gospodarek usług – wiążą się z erozją tradycyjnego stosunku pracy². Dotychczasowy dynamiczny rozwój sektora usług wynikał z kilku, jednocześnie występujących procesów. Większość procesów restrukturyzacyjnych przedsiębiorstw polegała na przenoszeniu działalności peryferyjnej do zewnętrznych usługodawców lub na przekształcaniu własnych działów serwisowych w samodzielne jednostki. Rozwój tzw. outsourcingu był skutkiem racjonalizacji kosztów produkcji przemysłowej. Ponadto kształtujący się nowy podział pracy zwiększał zapotrzebowanie na usługi doradcze i informacyjne. Do istotnego wzrostu znaczenia usług w gospodarkach poszczególnych krajów przyczyniły się także m.in.³:

- wzrost zamożności społeczeństw, dysponowanie większą ilością wolnego czasu, wzrost zainteresowania usługami pozwalającymi go zagospodarować (turystyka, kultura) oraz inwestycje w człowieka (edukacja), co tworzyło dodatkowe zapotrzebowanie na usługi, w tym także na usługi wykonywane dotąd w obrębie gospodarstwa domowego (gastronomia)⁴;
- wzrost produkcji towarów, który pociągnął za sobą rozwój usług uzupełniających (np. transportowych, ubezpieczeniowych, bankowych);
- unowocześnienie sektora usług w miarę postępu technicznego, co umożliwiło wzrost wydajności pracy w tym sektorze, przyczyniło się do pojawienia nowych rodzajów usług (bankowe konta internetowe, telewizja satelitarna), a także podniosło jakość świadczonych usług⁵;
- wzrost specjalizacji usług i rozwój wyspecjalizowanych firm usługowych (np. powstanie firm specjalizujących się w dostarczaniu przesyłek czy wąska specjalizacja w usługach ubezpieczeniowych).

Proces serwicyzacji gospodarki jest następstwem przesuwania się popytu konsumpcyjnego, wraz ze wzrostem dochodów, w kierunku usług, a także wzrostu zapo-

² J. Nadolska, *Rynek pracy w procesie przekształceń państwa socjalnego we współczesnych Niemczech*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2012, s. 73.

³ K. Kłosiński, *Współczesne tendencje w sektorze usług w Unii Europejskiej*, Instytut Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji, Warszawa 2003.

⁴ H.G. Grubel, M.A. Walker, *Services and the Changing Economic Structure*, [w:] *International Capital and Service Flows*, red. H.G. Grubel, Theory and Measurement for Economic Policy, Vol. II, Economists of the Twentieth Century, University Press, Cambridge 1993, s. 232-265.

⁵ U. Płowiec, *Teoretyczne podstawy rozwoju gospodarki i społeczeństwa wiedzy*, [w:] *Gospodarka oparta na wiedzy. Materiały do studiowania*, red. B. Poskrobko, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Białystok 2011, s. 62.

trzebowania na wysokiej jakości i droższe produkty, których wartością dodaną często są usługi. Wzrost znaczenia usług po części jest związany również z rozwojem technik informacyjnych. Obecnie najsilniejszy impuls do rozwoju usług pochodzi z przedsiębiorstw, czego skutkiem jest szybki rozwój usług biznesowych⁶. Trudno wyobrazić sobie globalny biznes bez korzystania w coraz szerszym zakresie z funkcji usługowych związanych z projektowaniem nowych wyrobów, prowadzeniem badań, promocją rynkową, kontrolą i sterowaniem produkcji, sprzedażą wielu dóbr konsumpcyjnych i inwestycyjnych bez serwisu usługowego⁷. Procesy te są wspierane technologiami informacyjnymi i telekomunikacyjnymi.

Wynikiem zachodzących przemian jest modernizacja rynku pracy, gdzie wzrost zatrudnienia w usługach wywołuje pozytywne skutki w całej gospodarce. Wchłania odchodzących z pracy w rolnictwie, tracących pracę w przemyśle oraz wchodzące na rynek pracy kobiety⁸. Dodatkowo tworzone w usługach miejsca pracy są bardzo zróżnicowane zarówno pod względem wymaganych kwalifikacji, charakteru pracy oraz rodzaju umowy o pracę. Powstające w sektorze usług nowe miejsca pracy ze względu na swoją specyfikę według C. Offe stanowią istotę przejścia do poindustrialnej gospodarki usług i koniec społeczeństwa pracy produkcyjnej⁹. Rozróżnienie między produkcyjnymi i usługowymi formami pracy nie miało odpowiednika we wcześniejszych etapach rozwoju społeczeństw¹⁰. Ten zwrot analityczny znalazł potwierdzenie w danych empirycznych, opisujących systematyczny wzrost zatrudnienia w sektorze usług, aż do momentu, w którym – jak pokazuje J. Orczyk – w usługach znalazła zatrudnienie względnie największa część społecznej siły roboczej¹¹. C. Offe dowodził, że za koniec społeczeństwa pracy produkcyjnej odpowiada kategoriałna odmienność charakteru pracy usługowej i produkcyjnej. Dwie podstawowe cechy pracy usługowej przesądzają o jej odrębności „refleksyjnej” od pracy produkcyjnej, tj.¹²:

1) praca usługowa nie ma wyraźnego i niekontrowersyjnego kryterium efektywności ekonomicznej, z którego mógłby być strategicznie wyprowadzony typ i ilość, miejsce i odpowiedni czas wartościowej pracy;

⁶ D. Grimshaw, M. Miozzo, *Knowledge intensive business services: understanding organizational forms and the role of country institutions*, [w:] *Knowledge Intensive Business Services. Organizational Forms and National Institutions*, Red. M. Miozzo, D. Grimshaw, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham 2006, s. 1-2.

⁷ U. Płowiec, *op. cit.*, s. 61.

⁸ I. Miles, M. Boden, *Introduction: Are Services Special?*, [w:] *Services and Knowledge-Based Economy*, red. M. Boden, I. Miles, Creative Print and Design Wales, Ebbw Vale, London 2000, s. 4.

⁹ C. Offe, *Work: The Key Sociological Category*, [w:] *Disorganized Capitalism: Contemporary Transformation of Work and Politics*, red. C. Offe, Polity Press, Cambridge 1985, s. 137.

¹⁰ K. Nowak, *Status pojęcia pracy w teorii krytycznej i teorii ekonomii*, „Pisma Filozoficzne”, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii, Poznań 2011, tom CXVIII, s. 80.

¹¹ J. Orczyk, *Rozwój usług a zmiany stosunków pracy*, „Polityka Społeczna” 2007, nr 2, s. 1-6.

¹² C. Offe, *op. cit.*, s. 138; K. Nowak, *op. cit.*, s. 80-81.

2) praca usługowa jest w znacznej mierze nacechowana niepewnością i wystawiona na wpływ różnorodnych i przypadkowych czynników społecznych, dlatego też w celu sprawdzania wydajności takiej nierutynowej i refleksyjnej formy pracy nie można stosować tradycyjnej technicznej funkcji produkcji, która odnosi nakłady do wyników.

Według C. Offego praca usługowa może przyjmować postać takich aktywności, jak szkolenie, nauczanie, kształcenie, opiekowanie się, zarządzanie, organizowanie, doradztwo czy pośrednictwo. Wraz z rozpowszechnianiem się form pracy usługowej swoją ważność mają tracić takie kryteria stosowane do oceny jednostek (pracowników), jak wydajność i osiągnięcie, na rzecz kryteriów bardziej jakościowych i ludzkich.

Usługi z reguły są dostępne dla klienta w niestandardowych godzinach pracy (nawet całodobowo) i w różnych miejscach a to implikuje rozwój nietypowych form zatrudnienia. Usługi wymagają innej organizacji pracy niż w przemyśle, wymuszają okresową dyspozycyjność i większą elastyczność zatrudnienia. Następuje zmiana stosunków pracy w celu dostosowania realizacji pracy do zmienionych warunków działania firm. Czynnikiem stymulującym rozwój nietypowych form zatrudnienia jest również rosnąca aktywność zawodowa kobiet, którym taka forma zatrudnienia pozwala godzić pracę zawodową z obowiązkami rodzinnymi. Według C.A. Pissaridesa sprostanie wzrostowi konkurencyjności będącej głównie skutkiem globalizacji wymaga elastycznego rynku pracy¹³. Obserwuje się wzrost tzw. Elastycznych Form Zatrudnienia – EFZ (*Flexible Forms of Employment*), które charakteryzują się: elastycznością czasu i miejsca pracy. O elastyczności rynku pracy można mówić w odniesieniu do¹⁴:

- elastyczności czasu pracy – stosowanie zróżnicowanych form czasu pracy;
- elastyczności miejsca pracy – nazywanej elastycznością przestrzenną – stosowanie swobody w doborze miejsca świadczenia pracy;
- elastyczności zatrudnienia – zdolność przedsiębiorstwa do dopasowania struktury zatrudnienia do zapotrzebowania i rozmiarów produkcji;
- elastyczności finansowej – uzależnienie wynagrodzenia i jego zmienności do sytuacji na rynku, realizacji zadań;
- elastyczności funkcjonalnej – pracownicy mają możliwość realizacji różnych zadań i pełnienia różnych funkcji w firmie.

3. Pracujący w Unii Europejskiej według form zatrudnienia

W latach 2000-2011 liczba osób pracujących w Unii Europejskiej (27) zwiększyła się o 4 mln osób, co oznacza wzrost o 7% (tab. 1). Wzrost liczby pracujących doty-

¹³ C.A. Pissarides, *Employment protection*, "Labour Economics" 2001, nr 2.

¹⁴ *Elastyczne formy zatrudnienia, Zapewnienie odpowiednich kompetencji konsultantów Punktów Konsultacyjnych Krajowego Systemu Usług (PK KSU) – szkolenia i działania pomocnicze*, Warszawa 2010, s. 4.

czył głównie pracujących w ramach tzw. nietypowych (elastycznych) form zatrudnienia, które stanowią efekt uelastyczniania rynku pracy.

W badanym okresie liczba pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy (praca na część etatu) wzrosła o 28,7%, pracowników zatrudnionych na umowę na czas określony o 22,3%.

Zmiany w strukturze pracujących według form zatrudnienia świadczą o przekształceniach zachodzących w stosunkach między pracodawcami i pracownikami, które towarzyszą przechodzeniu do społeczeństwa informacyjnego i usługowego. Wyraźnie wzrasta udział zatrudnionych w ramach nietypowych form zatrudnienia. W badanym okresie udział niepełnozatrudnionych zwiększył się z 16,2 do 19,5% ogółu zatrudnionych, a w przypadku pracowników zatrudnionych na umowę na czas określony udział ten wyniósł odpowiednio 12,3 i 14,1%.

Tabela 1. Pracujący według statusu na rynku pracy w Unii Europejskiej (27) w 2000 i 2011 roku (stan na 31 XII)

Wyszczególnienie	2000	2011
Pracujący w wieku 15-64 lata (w mln)	198,9	212,9
Stopa zatrudnienia (w %)	62,2	64,3
Pełnozatrudnieni* (<i>Full-time</i>) (w mln)	163,4	172,5
Niepełnozatrudnieni* (<i>Part-time</i>) (w mln)	30,7	39,5
Niepełnozatrudnieni (w % ogółu zatrudnionych)	16,2	19,5
Pracownicy zatrudnieni na umowę na czas określony* (w mln)	20,6	25,2
Pracownicy zatrudnieni na umowę na czas określony (w % ogółu pracujących)	12,3	14,1
Samozatrudnieni* (w mln)	29,0	30,4
Samozatrudnieni (w % ogółu zatrudnionych)	16,4	15,6
Pracujący w usługach (w % ogółu pracujących)	66,3	71,8
Pracujący w przemyśle (w % ogółu pracujących)	26,7	22,8
Pracujący w rolnictwie (w % ogółu pracujących)	7,0	5,4

* stan na koniec II kwartału 2001 i IV kwartału 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/database (dostęp 25.01.2013 r.).

Przedsiębiorcy, dążąc do obniżania kosztów funkcjonowania oraz do elastycznego reagowania na zmiany warunków rynkowych i technologii, coraz częściej oferują nowe formy zatrudnienia. Pracownicy przestają mieć gwarancje stałej pracy ale z drugiej strony pojawiają się nowe możliwości – łatwiej znaleźć nową pracę. Przedsiębiorcy oferują więcej miejsc pracy, gdyż w razie pogorszenia koniunktury mogą w sposób elastyczny dostosować liczbę pracowników do aktualnych potrzeb.

Rozwój nowych form zatrudnienia w dużej mierze jest uzależniony od zastosowania technologii teleinformatycznych (ICT), które umożliwiają odejście od tra-

dycyjnego, stałego miejsca pracy¹⁵. Nowe formy zatrudnienia funkcjonują głównie w krajach rozwiniętych gospodarczo, w społeczeństwach informacyjnych, w których dominuje praca w sektorze usług oraz w krajach dysponujących odpowiednio przygotowaną, wykwalifikowaną kadrą pracowników.

Przedstawione dane pokazują obiektywną tendencję wzrostu znaczenia sektora usług jako głównego kreatora nowych miejsc pracy. W latach 2000-2011 udział pracujących w sektorze usług w państwach Unii Europejskiej zwiększył się z 66,3 do 71,8% ogółu pracujących, podczas gdy udział w przemyśle i rolnictwie uległ obniżeniu. To właśnie modyfikacja proporcji poszczególnych sektorów ekonomicznych w zakresie absorpcji siły roboczej stanowiła istotny element przemian w zatrudnieniu¹⁶. M. Castells zwraca uwagę na to, że o ile występuje wspólna tendencja w przemianach struktury zatrudnienia, o tyle istnieje także pewna historyczna różnorodność wzorów zatrudnienia. Ta odmienność wynika przede wszystkim z funkcjonowania określonych instytucji, kultury i środowisk politycznych¹⁷. Pomiedzy nową technologią, gospodarką i instytucjami zachodzą interakcje, które oddziałują na wielkość i strukturę zatrudnienia oraz na dynamikę i kierunek przechodzenia siły roboczej z rolnictwa i przemysłu do usług.

W latach 2000-2011 przy średnim poziomie wzrostu zatrudnienia w Unii Europejskiej (27) na poziomie 7% w poszczególnych krajach sytuacja była znacznie zróżnicowana. W zależności od tempa wzrostu zatrudnienia kraje Unii Europejskiej można podzielić na trzy grupy (tab. 2).

Grupę pierwszą tworzą kraje, w których w badanym okresie zatrudnienie uległo obniżeniu (znalazło się tutaj 6 państw). Największy spadek zatrudnienia odnotowały Litwa (spadek o 10,3%), Łotwa (o 8,8%) i Rumunia (o 8,6%). Grupa druga to kraje, gdzie zatrudnienie zwiększyło się, ale zanotowany wzrost był poniżej średniego dla Unii Europejskiej (27), trzecia grupa zaś charakteryzuje się wzrostem zatrudnienia na poziomie powyżej średniego. Najwyższy wzrost zatrudnienia zanotowały Cypr (wzrost o 34,2%) i Luksemburg (23,1%). W większości państw wzrost zatrudnienia wystąpił głównie na skutek wzrostu liczby niepełnozatrudnionych. Ponaddwukrotny wzrost liczby zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy odnotowały Słowacja, Włochy, Malta, Węgry, Słowenia i Hiszpania. W większości przypadków wynikało to z braku ofert pracy w pełnym wymiarze czasu pracy.

Wdrażanie elastycznych form zatrudnienia przebiega w różnym tempie w poszczególnych państwach Unii Europejskiej. W wytycznych do polityki zatrudnienia Unii Europejskiej podkreśla się promowanie elastycznego rynku pracy i konieczność łączenia elastyczności z bezpieczeństwem zatrudnienia oraz uznaniem roli partnerów społecznych (*Flexicurity*). Przechodzenie od umów na czas nieokreślony do umów na czas określony jest przejawem uelastyczniania rynku pracy.

¹⁵ E. Stroińska, *Elastyczne formy zatrudnienia*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2012, s. 22.

¹⁶ G. Węgrzyn, *Service sector innovations as a source of structural changes in the labour market*, "Actual Problems of Economics" 2012, No 10 (Vol. 2), s. 143-144.

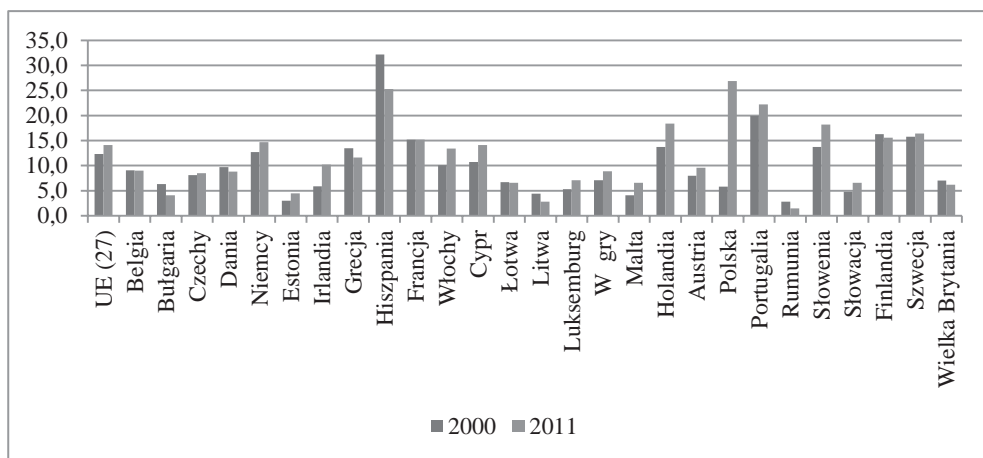
¹⁷ M. Castells, *Spoleczeństwo sieci*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 229.

Tabela 2. Zmiany w liczbie i strukturze pracujących w państwach Unii Europejskiej w latach 2000-2011 (w %, rok 2000 = 100)

Wyszczególnienie	Dynamika zatrudnienia ogółem	Zmiana liczby niepełnozatrudnionych
Kraje, w których zatrudnienie w latach 2000-2011 zmniejszyło się		
Litwa	89,7	88,4
Rumunia	91,2	67,9
Łotwa	91,4	83,0
Portugalia	96,5	115,7
Dania	98,1	111,9
Węgry	99,3	212,2
Kraje, które w latach 2000-2011 osiągnęły wzrost zatrudnienia na poziomie poniżej średniej UE-27		
Grecja	100,5	152,9
Słowenia	104,3	206,5
Czechy	104,4	97,7
Finlandia	104,7	128,8
Wielka Brytania	104,8	111,7
Bułgaria	105,1	–
Holandia	105,3	128,8
Estonia	106,2	147,2
Kraje, które w latach 2000-2011 osiągnęły wzrost zatrudnienia na poziomie powyżej średniej UE-27		
Niemcy	108,0	146,2
Szwecja	108,7	130,2
Irlandia	108,7	157,0
Włochy	108,8	224,0
Belgia	109,9	158,2
Francja	110,1	117,5
Austria	110,7	163,4
Słowacja	111,6	231,0
Polska	112,2	92,0
Hiszpania	116,6	201,4
Malta	116,6	231,4
Luksemburg	123,1	192,0
Cypr	134,2	161,3

– brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_lfs/data/database.

Rys. 1. Zatrudnieni na czas określony w Unii Europejskiej w latach 2000 i 2011 (w % ogółu pracujących)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/employment_unemployment_ifs/data/database.

Udział zatrudnionych posiadających umowę na czas określony w ogólnej liczbie pracujących w poszczególnych krajach Unii Europejskiej jest znacznie zróżnicowany. W 2011 roku wahał się od 1,5% w Rumunii do 26,9% w Polsce (rys. 1). Umowa na czas określony to umowa o pracę, która wygasa w określonym terminie, po konkretnym wydarzeniu bądź z chwilą wykonania określonego zadania. Na takiej podstawie najczęściej pracują:

- osoby wykonujące prace sezonowe lub dorywcze na podstawie krótkoterminowej umowy (np. opiekunowie dzieci na obozach letnich, pracownicy rolni, asystenci w sklepach zatrudnieni na czas wzmożonego ruchu);
- pracownicy zatrudnieni na okres urlopu macierzyńskiego, ojcowskiego czy chorobowego innego pracownika (na zastępstwo);
- różnego rodzaju specjaliści zatrudnieni na okres trwania projektu (np. w celu wdrożenia nowej bazy danych, pomalowania domu lub przeprowadzenia szkolenia).

Do zatrudnionych na podstawie umowy o pracę na czas określony zalicza się także pracowników tymczasowych. Pracownicy tymczasowi są zatrudniani przez agencję pracy tymczasowej na podstawie umowy o pracę na czas określony lub umowy o pracę na czas wykonania określonej pracy. Praca tymczasowa jest szansą dla młodych ludzi na zdobycie pierwszego doświadczenia i uzyskania dochodu. Z kolei dla osób przebywających dłuższy czas na bezrobociu jest szansą na powrót do życia zawodowego.

W latach 2000-2011 największy przyrost liczby zatrudnionych na umowę na czas określony wystąpił w Polsce i wynikał głównie z zatrudniania osób młodych.

Udział zatrudnionych na czas określony w ogólnej liczbie pracujących zwiększył się z 5,8% w 2000 roku do 26,9% w roku 2011. Największy spadek zatrudnionych na umowy na czas określony wystąpił w Hiszpanii (z 32,2 do 25,3%).

Tabela 3. Stopa bezrobocia w Unii Europejskiej w roku 2000 i 2011 (w %)

Wyszczególnienie	Stopa bezrobocia (15-64 lat)		Stopa bezrobocia (20-24 lat)	
	2000	2011	2000	2011
Unia Europejska (27)	9,4	9,7	17,6	19,7
Belgia	6,6	7,2	13,3	17,1
Bułgaria	16,4	11,4	30,1	21,9
Czechy	8,8	6,8	14,4	15,4
Dania	4,5	7,7	6,6	11,9
Niemcy	8,0	6,0	8,9	8,1
Estonia	13,4	12,8	19,1	19,3
Irlandia	4,4	14,9	4,9	26,7
Grecja	11,5	17,9	27,3	42,7
Hiszpania	13,9	21,8	22,6	42,6
Francja	10,3	9,3	19,2	20,3
Włochy	11,0	8,5	29,5	26
Cypr	5,1	8,1	7,5	21,4
Łotwa	14,5	16,5	17,8	28,2
Litwa	16,3	15,5	27,0	30,8
Luksemburg	2,4	4,9	6,0	16,2
Węgry	6,6	11,0	10,8	24,8
Holandia	2,7	4,4	3,3	5,6
Austria	4,7	4,2	6,0	7,3
Polska	16,6	9,8	35,2	24,9
Portugalia	4,0	13,4	7,3	26
Rumunia	7,7	7,7	16,0	22,6
Słowenia	7,1	8,3	14,6	15,9
Słowacja	19,1	13,6	30,2	29,5
Finlandia	11,2	7,9	19,2	16
Szwecja	5,5	7,7	9,3	18,2
Wielka Brytania	5,6	8,2	9,5	16,4

Źródło: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/employment_unemployment_ifs/data/database.

Niewątpliwie zmiany w strukturze pracujących determinowane coraz szerszym stosowaniem nietypowych form zatrudnienia w wyniku trudnej sytuacji na

rynku pracy wywołanej recesją i spowolnieniem gospodarczym przekładają się na wielkość i strukturę bezrobotnych. W badanym okresie stopa bezrobocia w Unii Europejskiej (27) zwiększyła się z 9,4% w roku 2000 do 9,7% w 2011 r. (tab. 3). Największy wzrost stopy bezrobocia wystąpił w Irlandii i Portugalii, gdzie stopa bezrobocia wzrosła odpowiednio o 10,5 pkt proc. i 9,4 pkt proc. Wyraźnie widać, że pogorszenie sytuacji na rynkach pracy w tych krajach dotknęło głównie ludzi młodych, tj. w wieku 20-24 lata. Stopa bezrobocia wśród osób młodych wzrosła w Irlandii o 21,8 pkt proc., a w Portugalii o 18,7 pkt proc. W 2011 roku najtrudniejsza sytuacja na rynku pracy miała miejsce w Hiszpanii, gdzie stopa bezrobocia w grupie wiekowej 15-64 lata wyniosła 21,8%, a stopa bezrobocia wśród osób do 24 roku życia osiągnęła poziom 42,6%. Najlepszą sytuacją na rynku pracy charakteryzowały się gospodarki Austrii i Holandii, gdzie stopa bezrobocia wyniosła odpowiednio: 4,2 i 4,4%, choć i tam sytuacja osób młodych była gorsza niż ogółu bezrobotnych. Zestawiając dane z tab. 2 i 3, można zauważyć, że znacznie trudniejsza sytuacja na rynku pracy miała miejsce w tych gospodarkach, które w małym stopniu korzystają z nietypowych form zatrudnienia. Przykładem może być Irlandia, gdzie pomimo wzrostu zatrudnienia w latach 2000-2011 powyżej średniej „unijnej” sytuacja na rynku pracy znacznie się pogorszyła. Wykorzystanie nietypowych form zatrudnienia w postaci zwiększenia liczby zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy (wzrost o 57%) nie wystarczyło do zrekompensowania utraty miejsc pracy na skutek recesji gospodarczej. W zbyt małym stopniu wykorzystano inną nietypową formę zatrudnienia, tj. zatrudnienie na czas określony. Udział zatrudnionych na umowę na czas określony w Irlandii należy do jednych z najniższych w Unii Europejskiej. W 2011 roku zatrudnieni na czas określony stanowili 10,2% ogółu pracujących. Największy spadek stopy bezrobocia osób w wieku 20-24 lata odnotowano w Polsce, gdzie w 2000 roku wskaźnik ten wynosił 35,2%, a w 2011 roku 24,9%, czyli był niższy o 10,3 pkt proc. Taka poprawa sytuacji wśród osób młodych została osiągnięta głównie poprzez zatrudnianie ich na umowy na czas określony oraz podejmowania pracy na stanowiskach niezgodnych z posiadanym wykształceniem¹⁸.

4. Podsumowanie

Zmiany zachodzące na rynku pracy w zakresie form zatrudnienia stanowią reakcję pracodawców na pogorszenie koniunktury gospodarczej, przechodzenie do gospodarek usług oraz na ewolucyjne zmiany dokonujące się w charakterze samej pracy. Cykliczność rozwoju gospodarek rynkowych wymaga szybkiego i elastycznego reagowania na zmiany koniunktury, stąd rosnące zainteresowanie pracodawców elastycznymi formami zatrudnienia. Praca, dzięki postępowi naukowo-technicznemu, stała się lżejsza, wykonywana jest szybciej, wymaga kreatywności, atakże ela-

¹⁸ *Gigantyczna stopa bezrobocia wśród młodych. Co czwarty jest bez pracy*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 24.10.2012 r.

styczności¹⁹. Rosnący udział zatrudnionych w sektorze usług powoduje konieczność zmian w zawieranych umowach z pracownikami. Coraz mniej pracy wykonuje się poprzez stałe zatrudnienie.

Dynamiczne zmiany ekonomiczne i technologiczne zachodzące w gospodarkach Unii Europejskiej powodują, że wzrasta popyt na usługi przedstawicieli nietypowych form zatrudnienia. W państwach Unii Europejskiej obserwuje się podobne kierunki zmian wywoływane nowymi technologiami, globalizacją i serwicyzacją gospodarki, jednak skala i tempo zmian są uwarunkowane cechami specyficznymi dla poszczególnych społeczeństw.

Literatura

- Castells M., *Spoleczeństwo sieci*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Elastyczne formy zatrudnienia, Zapewnienie odpowiednich kompetencji konsultantów Punktów Konsultacyjnych Krajowego Systemu Usług (PK KSU) – szkolenia i działania pomocnicze*, Warszawa 2010.
- Gigantyczna stopa bezrobocia wśród młodych. Co czwarty jest bez pracy*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 24.10.2012 r.
- Grimshaw D., Miozzo M., *Knowledge intensive business services: understanding organizational forms and the role of country institutions*, [w:] *Knowledge Intensive Business Services. Organizational Forms and National Institutions*, red. M. Miozzo, D. Grimshaw, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham 2006.
- Grubel H.G., Walker M.A., *Services and the Changing Economic Structure*, [w:] *International Capital and Service Flows*, red. H.G. Grubel, Theory and Measurement for Economic Policy, Vol. II, Economists of the Twentieth Century, University Press, Cambridge 1993.
- Kłosiński K., *Współczesne tendencje w sektorze usług w Unii Europejskiej*, Instytut Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji, Warszawa 2003.
- Miles I., Boden M., *Introduction: Are Services Special?*, [w:] *Services and Knowledge-Based Economy*, red. M. Boden, I. Miles, Creative Print and Design Wales, Ebbw Vale, London 2000.
- Nadolska J., *Rynek pracy w procesie przekształceń państwa socjalnego we współczesnych Niemczech*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2012.
- Nowak K., *Status pojęcia pracy w teorii krytycznej i teorii ekonomii*, „Pisma Filozoficzne”, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii, Poznań 2011, tom CXVIII.
- Offe C., *Work: The Key Sociological Category*, [w:] *Disorganized Capitalism: Contemporary Transformation of Work and Politics*, red. C. Offe, Polity Press, Cambridge 1985.
- Orczyk J., *Rozwój usług a zmiany stosunków pracy*, „Polityka Społeczna” 2007, nr 2.
- Pissarides C.A., *Employment protection*, „Labour Economics” 2001, nr 2.
- Płowiec U., *Teoretyczne podstawy rozwoju gospodarki i społeczeństwa wiedzy*, [w:] *Gospodarka oparta na wiedzy. Materiały do studiowania*, red. B. Poskrobko, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Białystok 2011.
- Stroińska E., *Elastyczne formy zatrudnienia*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2012.

¹⁹ A. Walczyna, I. Łucjan, *Postęp techniczny a humanizacja pracy*, „Postępy Nauki i Techniki” 2012, nr 12, s. 194.

Szylko-Skoczny M., *Problemy społeczne w sferze pracy*, [w:] *Polityka społeczna*, red. G. Firlit-Fesnak, M. Szylko-Skoczny, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Walczyńska A., Łuczaj I., *Postęp techniczny a humanizacja pracy*, „Postępy Nauki i Techniki” 2012, nr 12.

Węgrzyn G., *Service sector innovations as a source of structural changes in the labour market*, “Actual Problems of Economics” 2012, No 10 (Vol. 2).

EMPLOYMENT FORMS IN THE EUROPEAN UNION – CURRENT TRENDS

Summary: This article presents current changes in employment forms and evaluates their impact from the point of view of the labour market. Its introductory part is a description of changes taking place in employment. Then the article provides the background of data related to the popularity of various employment forms within the EU. Part 3 is an empirical analysis of the transformations affecting the terms of employment offered – part-time jobs, temporary jobs and self-employed collaborators – followed by an evaluation of the significance of non-standard terms of employment for the overall labour market situation.

Keywords: labour market, workforce, self-employment.